

Katılım Bankalarının Performansının Konvansiyonel Bankalar İle Karşılaştırılması: 2008 Kriz Dönemi Örneği (Comparison of Performance of Participation Banks with Conventional Banks: Case of 2008 Crisis Period)

Mustafa CANBAZ^a Serkan DUR^b

^a Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Afyonkarahisar, Türkiye. mcanbaz67@yahoo.com

^b Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Programı, İstanbul, Türkiye. serkandur34@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Faizsiz Bankacılık Konvansiyonel Bankacılık Performans Karşılaştırma</p> <p>Gönderilme Tarihi 1 Temmuz 2019 Revizyon Tarihi 28 Ağustos 2019 Kabul Tarihi 30 Ağustos 2019</p> <p>Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi</p>	<p>Amaç – 2008 yılındaki küresel finansal kriz döneminde Türkiye’deki katılım bankalarının konvansiyonel bankalarla performanslarının karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırma ile katılım bankalarının kriz döneminde mevduat bankalarına nazaran nasıl bir yönetim anlayışına sahip oldukları belirlenmiştir. Bankaların yönetim anlayışı, ekonominin onlar tarafından nasıl görüldüğünün bir göstergesidir.</p> <p>Yöntem – Söz konusu amacı sağlamak için dört katılım bankası ve dört konvansiyonel bankanın 2006-2012 arası finansal tabloları geleneksel finansal yöntemlerden biri olan mali oranlar (rasyo) ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, grafik üzerinde karşılaştırılarak eğilim gözlenmiştir.</p> <p>Bulgular – katılım bankaları aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı açısından dönem boyunca konvansiyonel bankalardan daha iyi durumdadır. Sadece, dönemin sonunda aktif karlılığında konvansiyonel bankalar, katılım bankalarına oldukça yaklaşmışlardır. Net karların değişimi açısından ise, katılım bankaları kısmen istikrarlı bir seyir izlerken, konvansiyonel bankalar oldukça dalgalı seyir izlemişlerdir. Bir iki dönem zarar ettikten sonra çok yüksek bir kar oranı yakalanması mümkün olmuştur.</p> <p>Tartışma – Burada elde edilen sonuçlar, benzer konuda yapılan çalışma sonuçları ile önemli oranda benzerlik göstermektedir. Bunlardan öne çıkan ise, karlılık ile ilgili göstergeler olmuştur. Bir başkası ise, katılım bankalarının takipteki krediler açısından konvansiyonel bankalardan daha iyi durumda olmasıdır. Buna karşılık, diğer çalışmalarda konvansiyonel bankaların dönemde verdikleri kredilerin önemli oranda azalması şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır.</p>
ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Key Words: Interest-Free Bank Conventional Bank Performance Benchmarking</p> <p>Received 1 July 2019 Revised 28 August 2019 Accepted 30 August 2019</p> <p>Article Classification: Research Article</p>	<p>Purpose – Comparison of the performance of islamic banks and conventional banks on 2008 global financial crisis in Turkey. With this comparison, it has been determined that how Islamic banks have management approach compared to deposit banks in the crisis period. Banks' understanding of management is an indicator of how the economy is viewed by them.</p> <p>Design/methodology/approach – In order to compare the financial statements of four islamic banks and four conventional banks between 2006 and 2012 were analyzed with financial ratios (ratio), which is the traditional financial performance measurement method. The results were compared on graphs and trend analysis.</p> <p>Findings – Islamic banks had a stronger position than conventional banks in return on assets and return on equity on the crisis period. Only at the end of the period conventional banks are very close to Islamic banks in return on assets. In terms of the change in net profits, Islamic banks followed a relatively stable trend, whereas conventional banks followed a highly volatile trend. Conventional banks have achieved a very high rate of profit from Islamic banks after two financial years.</p> <p>Discussion – These results have shown significant similarity with the results of similar studies. The most important indicators among these were profitability indicators. The other one is that Islamic banks are in better than conventional banks in terms of non-performing loans. In addition, in different studies reported that conventional banks Credits of given during of crisis significantly decrease.</p>

Önerilen Atf/Suggested Citation:

Canbaz, M., Dur, S. (2019). Katılım Bankalarının Performansının Konvansiyonel Bankalar İle Karşılaştırılması: 2008 Kriz Dönemi Örneği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (3), 1744-1756.

1. Giriş

İslami Bankacılık 20. Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış bir kavram olup, 2008 finansal krizinden sonra farklı bir boyut kazanmıştır. Ekonomiye katkıları birçok araştırmancının konusu haline gelmiştir (Yazıcı, 2016: 59-82). Bu doğrultuda dikkat çeken katkılardan birisi de İslami bankaların finansal krizler karşısındaki performansları olmuştur (Gökalp, 2014: 191-201). İslami bankaların finansal krizler karşısındaki performansları incelenirken bir çok farklı kriter yani performans ölçütü dikkate alınmış ve doğal olarak geleneksel bankalar ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Çalışmada, literatürde yer alan benzer çalışmalarda kullanılan performans ölçütlerinin yanı sıra farklı ölçütlere de yer verilmiştir. Benzer ölçütler olarak aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı kullanılırken, farklı olarak da takipteki krediler/nakdi krediler, nakdi kredilerin artış oranı, mevduat artış oranı ve net kar değişim oranı kullanılmıştır. Farklı, diğer ölçütler olarak ifade edilen ölçütler her ne kadar karlılık rasyoları olarak görülmemesine rağmen nihayetinde bankanın performansını etkileyen ölçütler olması nedeniyle dikkate alınmıştır. Zira bu ölçütler banka ve kurumsal yönetim anlayışının yakinen izlediği rasyo ve trendler olarak dikkat çeker (Okuyan ve Karataş, 2017: 405).

Küresel krizin yıkıcı etkilerinden sonra finans çevrelerinde, özellikle faizsiz bankaların kriz karşısındaki performansları gündeme gelmiştir. Esasen, kriz karşısında faizsiz bankaların nasıl bir performans sergiledikleri sorusu tüm dünyada merak konusu olmakta, konu hakkında azımsanmayacak kadar araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada, esasen 2008 Küresel Finansal Kriz karşısında Türkiye'deki katılım bankalarının performansı ele alınmıştır. Ancak, yabancı literatürdeki benzer çalışma sonuçlarına da ilgili bölümde yer verilmiştir. Burada görüleceği üzere, bu çalışmalar farklı farklı sonuçlar ortaya koymuştur.

2. Teorik Çerçeve

2.1. Faizsiz Bankacılığın Başlangıcı ve Bugünü

İslami esaslara dayalı bankacılık, geleneksel bankacılıktan farklı olarak 'faizsizlik' prensibi ve kar zarar ortaklığına dayalı işlemler yapmaktadır. Bu bakımdan, İslami veya faizsiz bankacılık, yanı sıra Türkiye'de olduğu gibi katılım bankacılığı olarak da tanımlanır. Faizsiz bankacılıkta temel esaslar ve ilkeler Kur'an ve sünnet ile belirlenir.

Faizsiz ilk finans müessesesi Mısır Arap Cumhuriyeti'nin kuzeyindeki kırsal bir bölgesindeki Mit Ghamr kasabasında kurulan Mit Ghamr Tasarruf Bankası'dır. Mit Ghamr, 1963 yılında faaliyete başlamıştır (Türkmenoğlu, 2007: 12). Bu müessesenin fikir babası ise Dr. Ahmet El-Nejjar'dır. Ancak, banka uzun ömürlü olamamış, 1967 yılında faaliyeti sona ermiştir (Canbaz, 2018: 196). Ardından 1975 yılında Cidde'de İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluşu ile İslami, ya da faizsiz bankacılık kurumsal bir forma bürünmüş ve yeni bir sektör olarak gelişmeye başlamıştır. Sadece halkı Müslüman olan ülkelerde değil, çok sayıda Batı ülkesinde İslami finansal kurumlar açılmıştır. Geniş bir coğrafyaya yayılan 300'den fazla kuruluşların oluşturduğu İslami finansal varlık toplamı 2017 yılındaki 2,05 trilyon USD'ı aşmıştır. Bu varlıkların içinde bankacılık sektörünün payı 1 trilyon 557,5 milyar USD ile yüzde 76'dır.

Tablo 1: Küresel İslami Finans Varlıkları'nın Sektöre ve Bölgelere Göre Dağılımı (milyar ABD doları, 2017 *)

Bölgeler	İslami Bankacılık	Sukuk	İslami Fonlar	Takāful	Toplam	Payı (%)
Asya	232.0	239.5	24.8	3.3	499.6	24.4
Körfez Bölgesi (GCC)	683.0	139.2	26.8	12.6	861.6	42.0
Oorta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) Bölgesi	569.0	17.8	0.1	9.5	596.4	29.1
Sahra-Altı Afrika	27.1	2.0	1.6	0.7	31.4	1.5
Diğerleri	46.4	1.5	13.3	0.0	61.3	3.0
Toplamı	1.557,5	399,9	66,7	26,1	2.050,2	100,0
Payı	76,0	19,5	3,3	1,3	1,0	

Kaynak: file:///C:/Users/PC20/Downloads/Islamic%20Financial%20Services%20Industry%20Stability%20Report%202018_En.pdf, Erişim: 10/07/2019

* İslami bankacılık varlık toplamı 2107 Haziran itibarıyla. Diğer varlıklar 2017 sonu itibarıyla.

Faizsiz bankacılığın ülkemizdeki ilk kurumsal örneği, 1984 yılında kurulan Faisal Finans ve Albaraka Türk Özel Finans Kurumları olmuştur. Bu iki kurum 1985 yılında faaliyete başlamışlardır. Uygulamanın yasal dayanağı 1983 yılı sonlarında, 19/12/1983 tarihli 18256 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ‘Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kararname Eki Karar’dır. Özel Finans Kurumu (ÖFK) statüsünde, oldukça zayıf bir temelde başlayan faizsiz bankacılık, on yedi yıl geçtikten sonra 19 Aralık 1999 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 4491 sayılı ‘Bankalar Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’la 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmıştır. Mevcut statü ve çalışma prensipleri korunarak yapılan bu değişiklik ile ÖFK yasal zemini kısmen güçlendirilmiştir. Ancak, 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 Bankacılık Kanunu kapsamında ÖFK olmaktan çıkarılarak ‘banka’ statüsüne geçmişlerdir. Böylece yaklaşık 22 yıldır faizsiz temelde bankacılık faaliyeti yürüten kurumlar ‘Katılım Bankası’ statüsünde faaliyetlerine devam etmeye başlamışlardır. Paylaşımçı ve kar ve zarar esaslı ilkeleri ile sosyal adaleti hedefleyen bir tanımlama olarak ‘katılım bankacılığı’ oldukça anlamlı görünmektedir.

2019 Haziran itibarıyla, katılım bankacılığı sektöründe 3’ü özel sermayeye ait, üçü de kamu sermayeli olmak üzere altı katılım bankası faaliyettedir. Son on yıl içinde Türk bankacılık sektöründeki payları hemen hemen aynı düzeyde seyrederek yüzde 5 dolayında kalmıştır (Canbaz, 2018: 281). 2019’un ilk yarısında (21 Şubat) faaliyete geçen kamu kaynaklı üçüncü katılım bankası ile yüzde 5’in üzerine çıkma çabası içinde olduklarını söylemek gerekir. Öncelikle, ülke genelinde yaygınlığı ve tanınırlığı yeterli düzeye çıkarmayı amaçlayan katılım bankaları şubeleşmeyi sürdürmektedirler. 2018 Haziran’ından 2019 Haziran’ına kadar geçen sürede 17 yeni şube açmaları dikkat çekici olmuştur. Zira, aynı dönemde, konvansiyonel bankalar 87 şube kapatmışlar ve ‘şubesiz bankacılığa’ yönelerek 192.062 olan personel sayılarını da 1.819 azaltarak 190.062’ye kadar indirmişlerdir. Bütün bu azalmalara rağmen bankacılık sistemi toplam aktifleri yüzde 10’a yakın, toplanan fonları yüzde 11.5, kullandırılan fonları ise yüzde 6.4 oranında büyüme göstermiştir. Bu büyüme, sistemin yüzde 95’ini oluşturan konvansiyonel bankalar tarafından sağlandığını tahmin edilmektedir.

Tablo 2: Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri (2019/6) (Milyar TL.)

Finansal Başlıklar	Türk Bankacılık Sistemi	Katılım Bankaları	Oran (%)
Aktif Toplamı	4.234	240	5,7
Toplanan Fonlar	2.288	173	7,6
Kullandırılan Fonlar	2.624	139	5,3
Öz Varlık	449	20	4,5
Personel Sayısı	206.032	15.789	7,7
Şube Sayısı	11.495	1.139	9,9

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, Erişim: 29/08/2019

2.2. İslami Bankacılık Kavramı

İslami bankacılık esas itibarıyla, dini gerekçeler ile yani faizin haram olması nedeniyle geleneksel bankacılık uygulamalarına alternatif olarak ortaya çıkmıştır. İslam’ın temel kaynakları Kur’an ı Kerim ve Hadis-i Şerifler’de “riba” sözcüğü ile tanımlanan faiz, temel yasaklardan biri olarak dikkat çeker. Özellikle, Bakara Suresi 275 ile 279 arası ayetlere uzun uzun konu olan riba, geleneksel uğraş alanı ticaret olan Arap toplumunda zulüm ve haksızlık aracı olarak görülmüş ve şiddetle yasaklanmıştır. Yanı sıra Peygamber Efendimiz (S.A.V.) tarafından Veda Hutbesi’nde “cahiliyetten kalma bu çirkin adetin her türlü ayağımın altındadır” buyrulurken, bir anlamda ticari her tür işlem ve sözleşmenin riba/faiz unsuru olmadan gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak günümüz ekonomilerinde çok çeşitli faiz teorileri ve uygulamalarından söz edilmektedir. Temel bir kavram olmasına karşılık İslam âlimleri, ribanın ıstılahtaki anlamı üzerinde kesin bir ittifaka varmış değillerdir. İqbal (2006: 8-12), bu konuda üç ayrı görüş olduğuna dikkat çekmektedir.

a) Liberal görüş, ribayı sadece faizcilik olarak tanımlar fakat Müslümanların faizli bankalar ile ilgilenmelerinden dolayı banka faizlerinin esas rol oynadığı modern finansal sistemde değişiklik yapmayı önermemektedir.

b) Ana akım görüşe göre, riba banka faizlerini de içerir. Bu yüzden, uygulamada faizin yerini kar marjı (mark-up) ve geri satın alma (buy-back) almasına rağmen, geleneksel bankacılık sisteminde önemli bir

yeniden yapılanmaya gidilmesini öngörür. Ana akım görüşüne sahip hukukçular aynı zamanda faizsiz sistemin başarısı için emtia piyasalarındaki alım satım benzemesi nedeniyle sermaye pazarının derinliğini de vurgulamaktadır.

c) Muhafazakâr görüş daha da ileri giderek ribanın kapsamını, asgari ücret sözleşmeleri ve karaborsacılık gibi sosyal adaletsizliğin önemli boyutlarına uzatır. Bu görüş, Ekonomik ve sosyal sistemde adil bir düzen için radikal bir değişim önerir.

İslami bankacılık belirli yönleri itibariyle birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları bir çalışmada, İslami bankacılığı, İslami hukuk sistemine paralel olarak düzenlenmiş, çalışma ilkelerini başta Kuran ve sünnet olmak üzere İslami kaynaklara dayandıran bir finans alt sistemi olarak tanımlanarak, İslami bankaların faizsiz çalışması ve risk paylaşımı gerektirmesi sebebiyle geleneksel bankalardan ayrıldığına vurgu yapılmaktadır (Parlakkaya ve Çürük 2011: 398).

Literatürde İslami bankacılık ile geleneksel bankacılığın farklılıkları üzerine oldukça fazla yazın olmasına karşın, menkul kıymetler ve değerli maden ve taşların saklama hizmeti sunmaları, para transferi sağlamaları gibi ortak fonksiyonlarından bahsetmek de mümkündür. Yanı sıra, asimetrik bilgi ve ahlaki rizikoyu azaltmaya yönelik faaliyet gösteren finansal aracılık özelliğini belirtmek mümkündür (Rashwan, 2012: 153).

2.3. Finansal Krizler ve 2008 Krizi

Finansal kriz kabaca, beklenmedik ve aniden ortaya çıkan ülkenin ekonomisine ciddi anlamda zarar veren olumsuz gelişmeleri ifade etmekte, ancak literatürde çok farklı tanım görülmektedir.

Finansal krizin özel nedenlerini esas alarak yapılan bir tanım şöyledir; “hisse senedi ve döviz piyasalarında aşırı fiyat dalgalanmaları ya da bankacılık kesiminde yapısal ve işlevsel sorunların artması neticesinde meydana gelir (Baykal, 2007: 33).

Mishkin (1996), asimetrik bilgi teorisi çerçevesinde finansal krizleri şöyle tanımlamaktadır: “Bir finansal kriz, ters seçim ve ahlaki tehlike (moral hazard) sorunlarının ileri boyutlara varması ve böylece finansal piyasaların, fonların en verimli yatırım fırsatlarına sahip olan ekonomik birimlere kanalize edilmesindeki etkinliğini kaybetmesi nedeniyle finansal piyasalarda ortaya çıkan doğrusal olmayan bir bozulmadır.”

2008 krizinde dünya genelinde yaşanan likidite ve dolayısıyla güven problemleri, doğrudan yabancı yatırımları ve yurtdışı portföy yatırımlarının önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerde yani güvenli liman olarak görülen ülkelerde sorun çıktığında, bunun gelişmekte olan ülkeleri de etkileyeceği korkusu, gelişmekte olan ülkelerdeki uluslararası sermayenin ülkeyi hızla terk etmesine ve doğal olarak muhtemel yeni yatırımların kaçmasına yol açmıştır (Göçer, 2012: 195).

Gelişmiş ülkelerde büyümenin düşmesi sonrasında talebin düşmesi ya da tersinden talebin gerilemesi sonrasında büyümenin yavaşlaması gelişmekte olan ülkelere yapılan ithalatı azaltmıştır. Bu durumda gelişmekte olan ülkelerin net ihracatının azalmasına ve ekonomik olarak küçülmelerine yol açmıştır. Ekonominin küçülmesi ile birlikte ülkelerde işsizlik artmıştır. İşsizliğin artması ile birlikte talebin azalmasına ve krizin derinleşmesine yol açmıştır. Gelişmekte olan ülkeler sınıfında olan Türkiye’de de kriz sermaye girişi ve ihracat kanallarından etkilenmiştir (Göçer, 2012: 195).

3. Literatür Taraması

Bugüne kadar, faizsiz bankaların konvansiyonel bankalarla başta performans olmak üzere birçok açıdan kıyaslaması yapılmıştır. Bu çalışmalar, geçmişte ortaya çıkmamış nitelikte dalgalanmalar ya da krizler karşısında kurumların nasıl bir tutum içine girdiklerinin izlenmesi ve tespiti bakımından yararlıdır. On seneyi aşkın bir süre önce patlak veren, etkileri halen süren bir finansal kriz döneminde bankaların nasıl tepki verdiği, diğer ifadeyle nasıl etkilendiği konusu, bu kapsamda araştırılmaya değer bir konudur. Zaten çok sayıda çalışma yapılmış, yenilerinin de yapılması muhtemeldir. Bunların tamamı bu çalışmanın kapsamını aştığından yurt dışı ve yurt içinde yapılan bir kaçına aşağıda değinilmiştir.

a- Yurt dışında yapılan çalışmalar

İslami finans ve altyapısının önemli gelişme gösterdiği Malezya’da faaliyette bulunan İslami bankalar ile konvansiyonel 8 bankanın performansları Samad ve Hasan (1999: 6) tarafından 1984-1997 dönemleri verileri üzerinden karşılaştırılmıştır. Çalışmada aktif karlılığı ve öz sermaye karlılığı gibi karlılık oranları ile likidite

ve risk oranları kullanılmıştır. Analiz sonucunda iki banka türünün karlılıklar açısından istatistiki olarak bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Samad (2004: 13) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışma ise, Bahreyn’de bulunan İslami bankalar ile ticari bankaların performansları üzerinedir. Bu çalışmada yine benzer şekilde karlılık, likidite riski ve kredi riski ölçütleri kullanılarak 1991-2001 dönemi verileri üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır. t-testi kullanılarak çalışmada, iki banka türünün karlılık rasyoları ve likidite rasyoları açısından bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (2004: 1). Öte yandan, kredi riski açısından İslami bankaların konvansiyonel bankalardan daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir.

Hassan ve Dridi (2010: 33-34) tarafından gerçekleştirilen çalışmada küresel finansal kriz döneminde İslami bankalar ile konvansiyonel bankaların performansları karşılaştırılmıştır. 2007 yılında yaşanmaya başlanan küresel finansal krizin karlılık, aktif ve kredi artışı üzerine etkisi araştırılmıştır. Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi’ne (KİK) üye ülkelere ait İslami ve konvansiyonel bankaların dahil edildiği çalışma 2007-2010 yıllarına ait veriler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, karlılık göstergesi olarak dolar cinsinden kar seviyesi seçilirken, yanı sıra aktif karlılığı ve öz sermaye karlılığı kapsama alınmıştır. Küresel etkiler ortaya çıkaran krizin karlılık üzerine etkisi İslami ve konvansiyonel bankalara etkisi farklı şekilde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Krizin karlılık üzerindeki olumsuz etkisinin İslami bankalarda konvansiyonel bankalara göre daha az olduğu belirlenmiştir. Yanı sıra, bu sonucun banka gruplarının farklı iş yapış modellerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Ancak 2009 yılında İslami bankaların risk yönetimindeki zayıflıkları nedeniyle karlılıklar konvansiyonel bankalara göre daha olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

İslami finansın etkin olduğu Pakistan’da Ansari ile Rehman (2011: 17) tarafından gerçekleştirilen İslami bankalar ile konvansiyonel bankaların performansları karşılaştırılması çalışmasında, küresel finansal krizi de içeren 2006-2009 yılları verileri kullanılmıştır. Banka gruplarının performansları karlılık, likidite ve sermaye yeterliği rasyoları üzerinden mukayese edilmiş ve değerlendirilmiştir. Banka karlılıkları, aktif karlılığı ve öz sermaye karlılığı ve net faiz marjı oranları esas alınarak analiz edilmiştir. Bunlardan aktif karlılığı ve öz sermaye karlılığı ölçütlerine göre iki banka türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, net faiz marjı ölçütüne göre İslami bankaların (kar payı marjı) konvansiyonel bankalardan daha iyi performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Pakistan’da faaliyet gösteren bankalar üzerine bir başka Zahoor vd. (2011: 53) tarafından yapılmıştır. Yine, bu ülkede faaliyet gösteren İslami bankalar ile konvansiyonel bankaların karlılık ve likidite rasyoları karşılaştırılarak gerçekleşen çalışmanın sonucunda iki banka türünün benzer şekilde karlılık seviyesine sahip oldukları görülürken, likidite rasyoları açısından İslami bankaların konvansiyonel bankalardan daha iyi durumda oldukları tespit edilmiştir.

İslami finansın ilk geliştiği Körfez Bölgesi ülkelerinde Siraj ve Pillai (2012: 123-124) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada 6 İslami banka ile 6 konvansiyonel banka performansı karşılaştırılmıştır. Çalışma, kriz dönemini içerecek şekilde 2005-2010 arası yılları kapsamış ve bankaların performansları faaliyet harcamaları, kar, aktifler, faaliyet geliri, mevduatlar ve toplam öz sermaye ölçütlerini esas alınarak karşılaştırılmıştır. Analizler Anova testi kullanılarak yapılmıştır. Testin sonucuna göre İslami bankalar konvansiyonel bankalara göre daha yüksek aktif karlılığı ve öz sermaye karlılığına sahip olduğu belirlenmiştir.

Rashwan (2012:170), tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada 15 ülkeden (Suudi Arabistan, İran, Kuveyt, Katar, BAE, Bahreyn, Türkiye, Mısır, Pakistan, İngiltere, Bangladeş, Sudan, Suriye, Filistin ve Ürdün) 46 İslami banka ile aynı ülkelerdeki 49 geleneksel banka analiz kapsamına alınmıştır. Seçilen tüm bankalar, sermayesi halka açık bankalardır. Yapılan analiz sonucu, İslami bankalar 2007 yılında geleneksel bankalara göre daha iyi performans göstermişler, ancak 2009 yılında ise geleneksel bankalar krizin etkisinin reel ekonomiyeye ulaştığı bir dönemde daha iyi performans göstermeyi başarmışlardır.

Amba ve Almukharreq (2013:83) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi’ne üye ülkelerden 27 İslami ve 65 geleneksel banka dahil edilmiştir. Çalışma 2006-2009 dönemini kapsarken, krizin etkisini tespit etmek amacıyla 2006-2007 dönemi ‘kriz öncesi’ 2008-2009 dönemi ‘kriz dönemi’ olarak belirlemiş ve finansal krizin banka grupları üzerindeki etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Bankaların performansları t-testinden yararlanarak mukayese edilirken, kullanılan esas rasyolar aktif ve öz sermaye karlılığı ile net faiz marjı rasyosu üzerinden yapılmıştır. Analiz sonucunda finansal krizin hem İslami bankaların hem de konvansiyonel bankaların karlılıklarında olumsuz bir etkisi meydana getirdiği

tespit edilmiştir. Buna karşılık, İslami bankaların konvansiyonel bankalara nazaran finansal kriz döneminde daha fazla karlılık gösterdiği, ancak bu sonucun istatistiki olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Bourkhis ve Nabi (2013: 68), çalışmalarında 2007-2008 finansal krizinin İslami ve geleneksel bankaların sağlamlığı üzerindeki etkisi nedir? sorusuna yanıt aramışlardır. Araştırmalarında Z-skoru kullanarak 16 ülkeden 34 İslami Banka, 34 geleneksel banka verileri analiz edilmiştir. Sonuç olarak, finansal krizlerin bankacılık sağlamlığı üzerindeki etkisi açısından İslami bankalar ve geleneksel bankalar arasında önemli bir fark olmadığı saptanmıştır. Ancak, bu arada İslami bankaların geleneksel bankaların ticari stratejilerini taklit ettiklerini ve İslami bankacılığın teorik iş modellerinden uzaklaştıklarını gösteren artan sayıda çalışmanın sonuçlarıyla tutarlılık gösterdiğini ifade etmişlerdir.

b- Yurt içinde yapılan çalışmalar

2005-2008 yılları arasını kapsayan dönem verileri kullanılarak 24 geleneksel ve 4 katılım bankası üzerine Parlakkaya (2011: 404) tarafından bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada kullanılan rasyolardan karlılık ve likidite rasyolarının Türkiye'deki faizsiz ve konvansiyonel bankaları ayırt edici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Katılım bankalarını ticari bankalardan ayırt etme niteliğindeki bu rasyolardan karlılık rasyolarına göre, katılım bankalarının ticari bankalara göre daha yüksek kâr marjına sahip olduğu belirlenmiştir.

Doğan (2013:175) tarafından 2005-2011 yıllarını kapsayan dönemde bankacılık sektöründe faaliyette olan katılım ve konvansiyonel bankaların finansal performansları mukayese edilmiştir. Çalışmada kullanılan rasyolar karlılık, likidite, risklilik, borç ödeme gücü ve sermaye yeterlilik oranlarıdır. Dönemde faaliyette bulunan dört katılım bankası (Bank Asya, Kuveyt Türk, Albaraka, Türkiye Finans) ile konvansiyonel bankalardan dört adet (Akbank, Garanti Bankası, İş Bankası, Yapı Kredi Bankası) çalışma kapsamına alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda, katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların karlılıkları arasında istatistiksel olarak açıdan anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Gökalp (2014: 199-201) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma 2005-2013 dönemini kapsamıştır. Küresel finansal krizi içeren bu dönem 'kriz öncesi' (2005-2007) ve 'kriz sonrası' (2008-2013) olarak ikiye ayrılmıştır. Analiz sonucunda, krizin her iki banka türünün karlılığında olumsuz bir etki meydana getirdiği belirlenmiştir. Ancak bu etki, katılım bankaları üzerinde konvansiyonel bankalara göre daha fazla belirlenmiştir. Katılım bankalarının krizden önceki dönemdeki karlılıkları sonrası dönemdeki karlılıklarından istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterirken, ticari bankalarda bu bakımdan anlamlı bir fark belirlenmemiştir.

Canbaz ve Çevik (2015: 88-122) tarafından yapılan bir çalışmada ise, 2002-2011 arası yılsonu mali tablolarından elde edilen finansal göstergeler ile katılım ve mevduat bankalarının kriz öncesi ve kriz sonrasında müşterilerine karşı tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda, katılım bankalarının mevduat bankaları ile özellikle, esas faaliyet konularını esas alan 'etkinlik rasyoları' açısından farklılığı önemli bulunmuştur.

Toraman vd. (2015; 307) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada 2006 ve 2014 yılları arasın dönem iki banka grubu açısından incelenmiştir. Yapılan çalışmada, bağımsız t-testi kullanılmıştır. Konvansiyonel bankaların toplam aktif ve likit aktif büyüklüklerinin katılım bankalarından daha yüksek olduğu belirlenirken, sermaye yeterliliği açısından konvansiyonel bankalarının katılım bankalarından daha güçlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir.

4. Krizler Karşısında Katılım Bankaları İle Konvansiyonel Bankaların Mukayesesi

4.1. Veriler

Çalışma, farklı çalışma esasları ve dayanakları olan iki banka türünün 2008 krizi ve sonrasındaki dönemlerinin mukayeselerini kapsamaktadır. Bu bakımdan öncelikle ilgili tarihlerde faaliyette bulunan dört katılım ve dört konvansiyonel banka kapsama alınmıştır. Kapsamdaki bankaların ilgili dönemdeki aktif büyüklükleri arasında önemli bir farklılık görünmemektedir. Tabloda görüldüğü gibi, dönemin başında önemli gibi görünen (bir kat civarındaki) fark, dönemin sonuna gelindiğinde hemen hemen kapanmıştır ve iki grup bankanın aktif toplamaları eşitlenmiştir. Yanı sıra bir başka ortak nokta, analiz kapsamındaki tüm bankaların mevduat bankası sınıfından olmalarıdır. Çalışmada kullanılan veriler, tabloların altında

gösterildiği gibi, ya faaliyet raporlarından ya da Türkiye Bankalar Birliği (TTB) tarafından yayınlanan verilerden elde edilmiştir.

Tablo 3: Analiz Kapsamındaki Bankaların Dönembaşı ve Sonu Aktif Toplamları (Bin TL.)

Sıra	Katılım Bankaları	2006*	2012**	Konvansiyonel Bankalar***	2006	2012
1	Al Baraka Türk	2.491.813	12.327.654	Anadolubank	2.766.464	6.291.000
2	Bank Asya	4.179.189	21.390.024	HSBC	10.272.243	25.299.000
3	Kuveyt Türk	2.936.082	18.910.513	ING Bank	11.814.571	25.115.000
4	Türkiye Finans	4.122.636	17.616.504	Şekerbank	4.006.314	14.518.000
	Toplam	13.729.720	70.244.695		28.859.592	71.223.000

* https://www.albaraka.com.tr/pdf/2006_faaliyetraporu.pdf, Erişim: 10//06/2/2019

<http://www.bankasya.com.tr/yatirimci-iliskileri-faaliyet-raporlari-2006.aspx>, Erişim: 10//06/2/2019

<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-321.vsf>, Erişim: 10//06/2/2019

https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/9/2006_Faaliyet_Raporu.pdf, Erişim: 10//06/2/2019

** <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>, Erişim: 10/06/2019

*** <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, Erişim: 10/06/2019

Çalışmada, tabloda yer alan sekiz bankanın 2006-2012 dönemi finansal verileri kullanılmıştır. Bu veriler ilgili bankaların internet adreslerinden temin edilen bağımsız denetim raporlarında yer alan mali tablolardan oluşturulmuştur. Ayrıca sektörün likidite durumunu görebilmek için ise BDDK aylık bültenlerden mevduat ve katılım bankalarının verileri de alınmıştır.

4.2. Yöntem

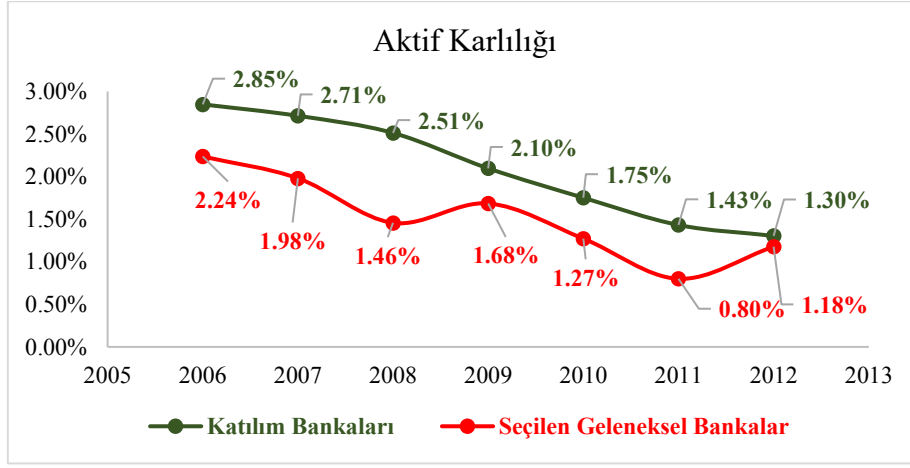
Çalışmada, geleneksel finansal analiz yöntemlerinden biri olan 'oran/rasyo analizi' kullanılmıştır. Yanı sıra, buradan elde edilen veriler grafik üzerinde gösterilmiştir. Analiz kapsamında, ilk olarak bankaların ilgili dönemdeki aktif karlılığı, öz kaynak karlılığı, takipteki krediler/nakdi krediler oranı, mevduat artış oranları, nakdi kredi artış oranları ve net karlardaki değişimler belirlenmiştir. Bu altı temel finansal orana ait verilerin, 2006-2012 dönemi boyunca nasıl seyir izlediği ve iki banka grubu arasındaki farklılaşma ve mukayesenin izlenmesi amacıyla grafik üzerinde gözlenmeye çalışılmıştır.

4.3. Bulgular

a- Aktif Kârlılığı

Aktif kârlılığı, bankaların sahip olduğu dönen ve duran varlık toplamı ile elde edebildiği kârlılığı göstermektedir. Bu rasyo, varlığın kalitesinin bir göstergesi niteliğinde olduğundan özellikle banka üst yönetimlerince takip edilen önemli bir rasyodur. Yanı sıra, banka kaynaklarının ne etkinlikte kullanıldığının da bir göstergesidir.

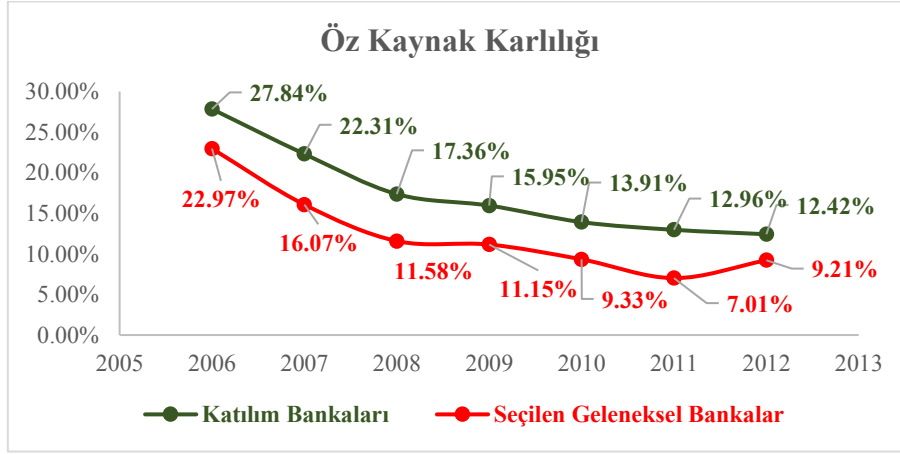
Sektöründe önem attığı rasyo seyri aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi katılım bankalarından çok farklı bir trend izlememiş olmasına rağmen katılım bankaları ortalama olarak % 40 daha yüksek aktif karlılığına sahiptir. Dönemin özelliği gereği, iki banka grubu da azalan bir karlılık seyrine girmiştir.

Grafik 1: Katılım ve Konvansiyonel Bankaların 2005-2012 Dönemi Aktif Karlılığının Gelişimi

b- Öz Kaynak Kârlılığı

Öz kaynak kârlılığı, bankaların sahip olduğu öz kaynaklarla elde edebildiği kârı göstermektedir. Bu rasyo, özellikle banka üst yönetimlerince takip edilen önemli bir rasyodur. Çünkü, öz kaynaklar banka sahip ve ortaklarının varlıklar üzerindeki bir göstergesidir. Üst yönetimler ise, sahip ve ortaklar adına işletmeleri yönetirler ve genelde başarı (karlılık göstergesi) üst yönetimlere atfedilir. Dolayısıyla, bankacılar açısından Aktif/Pasif Yönetimi toplantılarının olmazsa olmaz konularından biri, 'Öz Kaynak Kârlılığı'dır. Sektöründe önem atfettiği rasyo seyri aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi katılım bankalarından çok farklı bir trend izlenmiştir. Bir önceki karlılık rasyosu gibi, azalan bir seyirdedir.

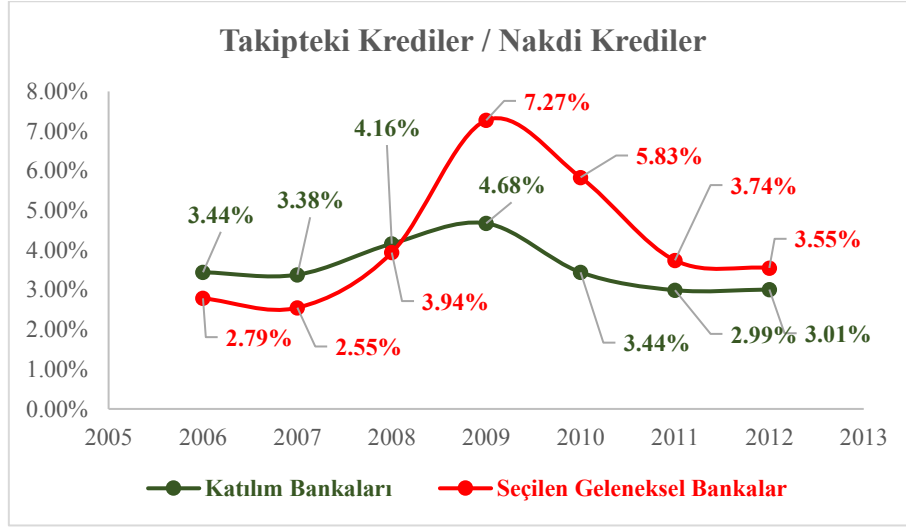

Grafik 2: Katılım ve Konvansiyonel Bankaların 2005-2012 Dönemi Özkaynak Karlılığı Gelişimi

c- Takipteki Krediler / Nakdi Krediler

Takipteki Krediler/Nakdi Krediler rasyosu, bankaların takipteki kredilerinin nakdi krediler içerisindeki payını gösterir. Bu rasyonun artması bankanın kredi kalitesinin bozulmasını ifade etmektedir. Kredi kalitesinin bozulması ise, kredi riskinin artmasının yanı sıra sermaye yeterlilik rasyosunu azaltıcı bir etki meydana getirir. Nakdi kredi portföyünün kalitesinin izlendiği makro bir rasyo olan Takipteki Krediler/Nakdi Krediler, aşağıdaki seyri izlemiştir.

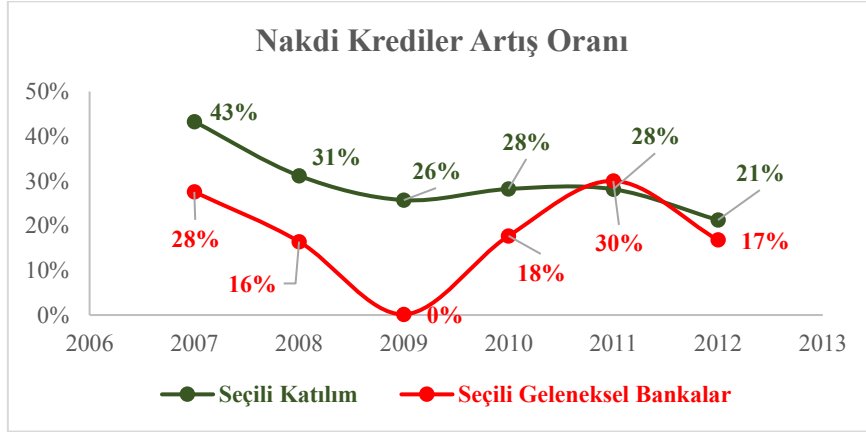
Finansal krizin tahribatının giderek atmaya başladığı 2008'de başlayan takipteki kredilerin nakdi kredilere oranı 2009 yılında, konvansiyonel bankalar rasyosunda önemli bir sıçramaya sebep olmuştur. Kriz öncesinde katılım bankalarının kredi kalitesi nispeten kötü durumda iken kriz ve sonrasında konvansiyonel bankaların kredi kalitesi bozulmaya geçmiştir. Ancak yine grafikte görüldüğü üzere kriz etkisini yitirdikçe grafikler bir birine yaklaşmaktadır.

Grafik 3: Katılım ve Konvansiyonel Bankaların 2005-2012 Dönemi Takipteki Krediler / Nakdi Krediler Gelişimi

d- Nakdi Krediler Artış Oranı

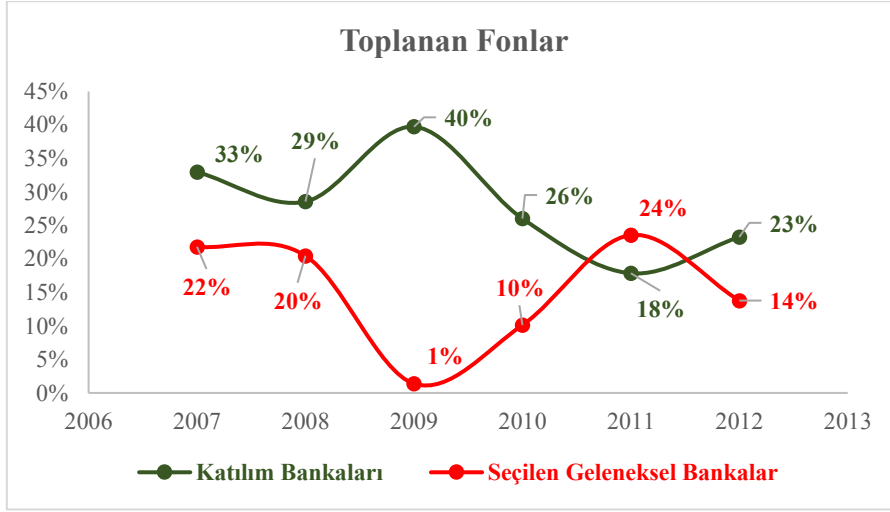
Nakdi krediler bankaların piyasaya kullandığı nakdi fonları ifade etmekte, yanı sıra temel faaliyet etkinliğine bir işaretidir. Yanı sıra, kredilerin artması ya da azalması bankaların kredi politikalarını yansıtmaktadır. Şöyle ki banka büyüme yönünde hamle yapmak ister ise kredi ve mevduatta agresif tutum sergileyecektir. Daha muhafazakâr tutum sergilemek istediğinde ise yeni nakdi kredilere karşı temkinli hareket edecektir. Kriz döneminde aşağıdaki grafikte görüleceği üzere geleneksel bankalar kredi musluklarını sıkışmış ve piyasayı fonlamama yolunu seçmişlerdir. Bu durum, bir anlamda bir önceki Takipteki Krediler/Nakdi Krediler rasyosunun sonucunu destekler niteliktedir. Geleneksel bankalar 2008 yılında nakdi kredilerini azaltmış, 2009 yılında tamamen kesmiş 2010 yılında ise nakdi kredilerin yeniden verilmeye başlandığını görülmekte, ne var ki sonraki yıl yine bir daralma vardır.

Grafik 4: Katılım ve Konvansiyonel Bankaların 2005-2012 Dönemi Nakdi Krediler Artış Oranlarının Gelişimi

e- Mevduat (Toplanan Fonlar) Artış Oranı

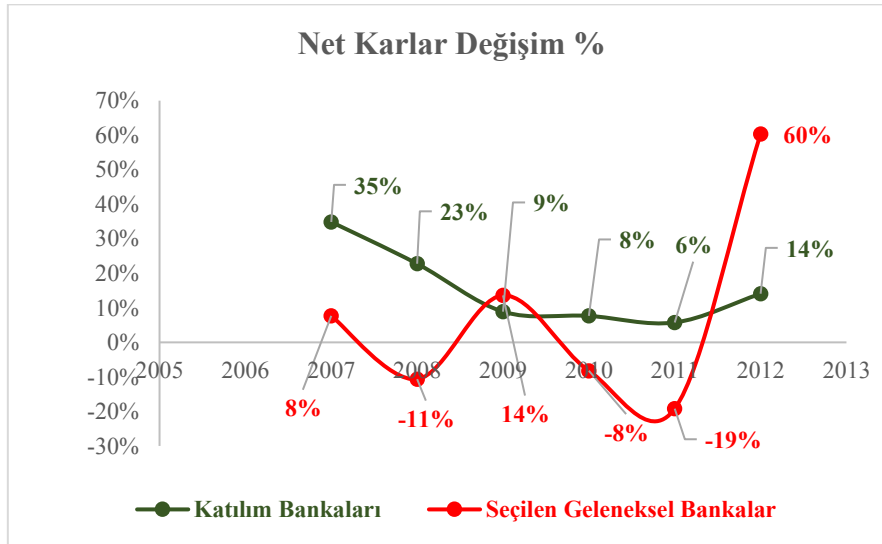
Katılım bankaları ve mevduat bankalarının bilançolarında mevduat ya da toplanan fonlar çok büyük bir yer almaktadır. Mevduat ya da katılım bankalarının toplanan fon ya da mevduatında ani azalma olması durumunda bankaların ayakta kalması son derece güçtür. Bu nedenle mevduat artış ya da azalışları yakın olarak takip edilmelidir. Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere mevduatlarda ki artış oranı kriz döneminde gözle görülür olarak azalmıştır. Diğer taraftan katılım bankalarında ise bu durum tam tersi konumdadır yani en büyük artış kriz döneminde gerçekleşmiştir. Bu da katılım bankalarının kriz döneminde, toplumsal güven açısından gayet iyi durumda olduğunun da bir göstergesi olarak toplanan fonlarında ciddi anlamda artış izlenmiştir.

Grafik 5: Katılım ve Konvansiyonel Bankaların 2005-2012 Dönemi Toplanan Fonların Gelişimi

f- Net Kâr Değişim Oranı

Bankaların net kârları doğal olarak her yıl aynı düzeyde kalmayacağı gibi, kriz dönemlerinde önemli dalgalanmalar gösterir. Ancak, bankalar her yıl kar artış trendinin sürmesini isterler. Aşağıdaki tabloda, kriz döneminde katılım bankaları ve geleneksel bankaların net kârlarında yaşadıkları değişimler görülmektedir. Buradaki seyir, genel olarak geleneksel bankalar açısından oldukça dalgalıdır. Özellikle kriz döneminde yani 2008 yılsonunda ilk önemli kâr azalması gerçekleşmiş, ardından 2009 yılında biraz artış meydana gelse de 2010 ve 2011 yılında ikinci bir azalma meydana gelmiştir. Toparlanma ancak 2012 yılında olmuştur. Buna karşılık katılım bankalarında ise durum çok farklıdır. Krizin etkisi ile kârda bir azalma olmasına karşın düşüşler konvansiyonel bankalarda olduğu gibi sert olmamış görece olarak daha yumuşak, yani kâr artışının ivmesi az olmuştur.

Grafik 6: Katılım ve Konvansiyonel Bankaların 2005-2012 Dönemi Net Karlarının Gelişimi

5. Tartışma ve Sonuç

Faizsiz bankacılık ülkemizde 1985 yılında başlamıştır. Yani geleneksel bankacılığa göre oldukça gençtir. Uzun süre sağlam bir yasal zeminde olmamaları nedeniyle sağlıklı bir gelişme gösterememiştir. Ancak 2005 sonrası dönemde, 'katılım bankası' olarak devam etmeye başladıktan sonra büyümeye başlamıştır. Bu arada, 2008 krizinin geleneksel finans kurumları eliyle tetiklenmesi, alternatif olarak faizsiz finansal ürün ve bankaların dünya gündeminde daha fazla görünür olması, bunda etkili olmuştur. Faizsiz bankaların mevduat sahibi veya fon kullanan ile kar ve zarar ortaklığı temelinde ilişki kurması, ticaret ve reel/üretim dayalı alanda finansman sağlaması, türev ürünlere karşı İslam'ın bakışının çok da müspet olmayan anlayış,

krizin çıkardığı maliyet karşısında tüm dünyada bugün dünden daha çok destek bulmaktadır. Bu çalışmada, ülkemizdeki geleneksel bankacılığı temsil eden dört mevduat bankası ile o gün için var olan dört faizsiz bankanın kriz karşısındaki performansları, işte bu anlayış açısından gözlemlenmiştir.

Gözlem sonuçlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür.

Öncelikle, karlılık ölçütü bazında yani aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı bağlamında her iki banka türünün kriz döneminde birbirinden farklı bir etkilenmeleri olmadığı yani krizden benzer oranda etkilendiklerini söylemek gerekir.

Buna karşılık ikinci önemli nokta, Takipteki Krediler / Nakdi Krediler oranına bakıldığında ise, geleneksel bankaların krizin zirve yaptığı 2009 yılında kötü bir seyir izlediği açıkça görülmektedir. Bu kötü trende karşılık bir sonraki yıl, katılım bankaları ile hemen hemen aynı düzleme geldikleri görülmektedir. Kriz döneminde geleneksel bankaların ciddi bir 'batık kredi' sorunu ile karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu sorun, öncelikle onları kredi musluklarını kısımaya itecek bir faktördür. Zaten bir sonraki yıllarda makul, kabul edilebilir (%3,55 gibi) bir noktaya doğru gelmiştir.

Bir başka önemli mukayese ölçüğü mevduatlar ve nakdi kredilerdeki artış eğilimi olmuştur. Faizsiz bankalar, her iki mukayese ölçüğü bakımından dönemde konvansiyonel bankalardan daha iyi performans gösterdiği görülmektedir. Öyle ki geleneksel bankaların 2009 yılındaki nakdi kredi artışı hemen hemen hiç olmamıştır adeta kredi muslukları kapatılmış oldukları görülmektedir. Bununla birlikte, aynı yönde bir eğilim toplanan fonlar/mevduatlar ölçüğünde görülmektedir. 2009 yılında geleneksel bankalarda sadece %1 oranında mevduat artışı olurken faizsiz bankalarda bu oran %40 artışa işaret etmektedir. Bu durum faizsiz bankaların reel üretim (ekonomik) alanı fonlamaya dönük bakışının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Çünkü, gerçeklik payı tartışılabilir, toplumda 'bankalar iyi zamanda kredi dağıtır, kötü günde geri çeker' algısı yaygındır. Öte yandan, kriz sonrası dönemde söz konusu mukayese ölçüğünün her iki banka grubunda biri birine yakınlaştığı, yani durumun normalleştiği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile yer yer benzerlik göstermekle birlikte, farklılık arz edenlerde görülmektedir.

Bunlardan biri, Doğan tarafından 2013'te yapılan çalışmadır. Dönemsel benzerlik yanında kullanılan benzer bir ölçek 'karlılık ölçüğü' olmuştur. Karlılık bakımından iki banka grubu arasında dönemde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Doğan, 2013: 175).

Finansal kriz dönemlerinin hem katılım hem de geleneksel bankaların karlılığı üzerindeki etkisi Gökalp'in (2014: 191) çalışmasında da belirlenmiştir. Ancak bu etkinin katılım bankaları açısından 'anlamlı bir etki' olmasına karşılık, konvansiyonel bankalar açısından 'anlamlı bir etki oluşturmadığı' anlaşılmıştır. Nedeni araştırıldığında ise, yüksek özsermaye/aktif oranına ve likidite oranına ve daha düşük toplam kredi/aktif oranına sahip olmaları belirlenmiştir. Bu bulgu, konvansiyonel bankaların katılım bankalarına nazaran sermaye yapısı ve likiditelerinin daha güçlü olması anlamına gelirken, daha güçlü likidite de kalmak için, ekonomiye daha az kaynak aktarmaları gerekmiş, yani daha düşük toplam kredi/aktif oranına sahip olmaları gerekmiştir. Bu bulgu, tarafımızdan tespit edilen, kriz döneminde konvansiyonel bankaların kredi musluklarını kapattığı kanaatini desteklemiştir.

Yurttadur ve Demirbaş (2017) tarafından yapılan bir çalışmada kriz sonrası dönem ele alınmıştır. 2010-2016 yıllarını kapsayan dönem verileri esas alınarak gerçekleştirilen bu çalışmada katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların performansları karşılaştırılmıştır. Üç özel sermayeli katılım bankası ile benzer ölçekteki üç mevduat bankasının performansları değişik ölçütler kullanılarak yapılan karşılaştırma sonucunda, aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı açısından dönemde katılım bankaları daha iyi bir performans göstermişlerdir. Buna karşılık, borçların öz kaynaklara oranı açısından katılım bankalarının daha öz kaynağa, daha çok yabancı kaynağa sahip olduğu görülmüştür. Kredilerin kalitesi açısından katılım bankaları daha düşük takip oranı ile mevduat bankalarının önünde olduğu belirlenmiştir (Yurttadur, Demirbaş, 2017: 112-113). Bu sonuçlardan, katılım bankalarının takipteki kredilerinin daha olduğu tespiti, tarafımızdan yapılan çalışmanın sonuçları örtüşmektedir. Şu var ki, dönem farklılığı çalışmaların bulgularının mukayesesi açısından engel teşkil etmesi muhtemel bir durum olduğunu da belirtmek gerekir.

Son olarak, katılım bankaları sadece analiz dönemi içinde değil faaliyete başladıkları 1980'yi yıllardan bugüne şube ve personel sayılarını artırmak suretiyle tanınırlıklarını ve bilinirliklerini arttırma eğilimi içinde oldukları görülürken, konvansiyonel bankaların son dönemlerde şube ve personel azalttıkları ve büyümelerini daha çok 'şubesiz bankacılık' ile sağlama yönünde oldukları tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Amba M. S. ve Almkharreq F., (2013), Impact of the Financial Crisis on Profitability of the Islamic Banks vs Conventional Banks- Evidence from GCC, International Journal of Financial Research, Vol:4, No:3, pp.83-93,
- Ansari, S. ve Rehman, A., (2011), Financial Performance of Islamic and Conventional Banks in Pakistan: A Comparative Study, International Conference on Islamic Economic and Finance, Qatar Faculty of Islamic studies, Doha, Qatar, 19-21 December
- Baykal, C. M., (2007), Hukuki Boyutlarıyla Finansal Krizler, Bankacılar Dergisi, Sayı 60, s. 33-47
- Canbaz, M., (2018), Katılım Bankacılığı, 2. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul
- Canbaz, M. ve Çevik, E., (2015), Interest – Free Banking and Conventional Banking's Attitudes Against Financial Crises: The Case of Turkey, Business & Management Studies: An International Journal, Vol.:3, Issue:1, s.88-122
- Doğan, M., 2013, Katılım Ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 58, Nisan, <http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/695/10.pdf>
- Göçer, İ., (2012), 2008 Küresel Ekonomik Krizin Nedenleri Ve Seçilmiş Ülke Ekonomilerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 10 (17).
- Gökalp, F., (2014), Kriz Öncesi Ve Kriz Sonrası Dönemler İtibariyle Katılım Bankaları Ve Ticari Bankaların Karlılığı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 32, s.191-201
- Hassan M. ve Dridi J., (2010), The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study, International Monetary Fund, IMF.
- Iqbal, M. M., (2006), A Broader Definition of Riba, Pakistan Institute of Development Economics Working Paper. January, s.1-23
- Bourkhis, K. ve Nabi, M. S., (2013), Islamic and conventional banks' soundness during the 2007–2008 financial crisis, Review of Financial Economics, vol. 22, Issue 2, 68-77
- Rashwan, M., H., (2012), How did listed Islamic and Traditional Banks Performed: pre and post the 2008 financial crisis?, Journal of Applied Finance & Banking, vol.2, no.2, s. 149-175
- Mishkin, F. S., (1996), Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective, Annual World Bank Conference on Development Economics, The World Bank, New York, May, s. 1-57
- Okuyan, H. A., ve Karataş, Y., (2017), Türk Bankacılık Sektörünün Kârlılık Analizi, Ege Akademik Bakış, Cilt 17, Sayı: 3-Temmuz, s. 395-40
- Parlakaya, R. ve Çürük, S. A., (2011), Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği, Ege Akademik Bakış Dergisi Cilt: 11 No:3, s. 397-405
- Samad , A. ve Hasan K., (1999), The Performance Of Malaysian Islamic Bank During 1984-1997: An Exploratory Study, International Journal of Islamic Financial and Services", Vol:1, No:3.
- Samad , A., (2004), Performance of Interest Free Islamic Banks vis-à-vis Interest-Based Conventional Banks of Bahrain, IIUM Journal of Economics and Management, Vol:12, No:2, s. 1-25.

- Siraj, K. K. ve Pillai, P. S., (2012), Comparative study on performance of Islamic banks and conventional banks in GCC region, Journal of Applied Finance & Banking, Vol:2 No:3, s.123-161.
- Toraman, C., Ata, H. A. ve Buğan, M. F., (2015), Mevduat Ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Performans Analizi, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, s. 301-310
- Türkmenoğlu, R. E., (2007), Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale
- Yazıcı, R, (2016), Finansal Krizlerin Önlenmesinde Katılım Bankacılığı Sisteminin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, Sakarya İktisat Dergisi, 5(1), s.59-82
- Zahoor, K., Muhammad, F., ve Muhammad F., (2011), Analysis of the Performance of Islamic and Conventional Banks in Pakistan, http://www.qurtuba.edu.pk/jms/default_files_/JMS/51/JMSJanuaryJune201053-62.pdf,

İnternet Kaynakları

<https://www.kuveytturk.com.tr/>

<https://www.albaraka.com.tr/>

<http://www.bankasya.com.tr/>

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/sayfalar/default.aspx>

<http://www.anadolubank.com.tr/>

<https://www.hsbc.com.tr/>

<https://www.ingbank.com.tr/tr/sizin-icin>

<https://www.sekerbank.com.tr/>

<http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar>

file:///C:/Users/PC20/Downloads/Islamic%20Financial%20Services%20Industry%20Stability%20Report%202018_En.pdf